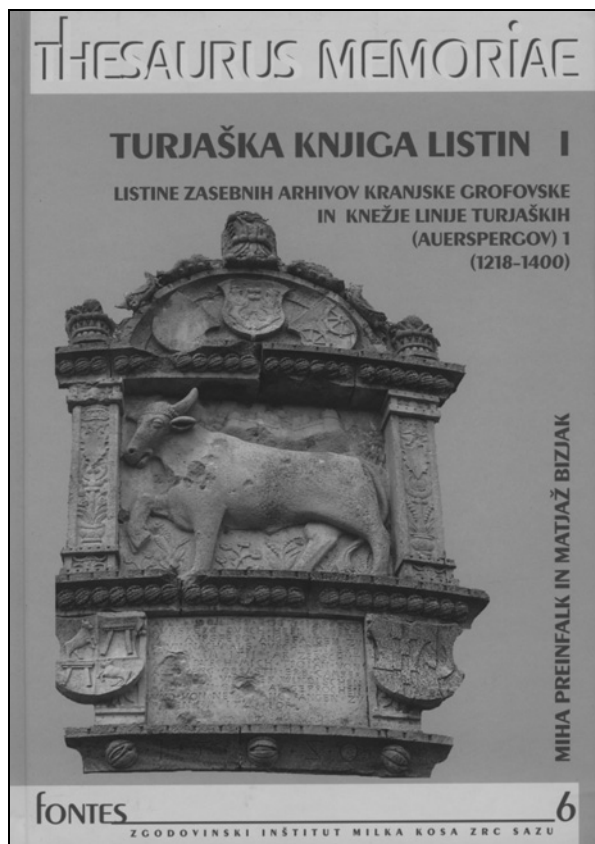

Miha Preinfalk, Matjaž Bizjak: Turjaška knjiga listin I. Listine zasebnih arhivov kranjske grofovske in knežje linije Turjaških (Auerspergov) 1 (1218–1400). Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU. Ljubljana : Založba ZRC, 2008 (Thesaurus memoriae. Fontes ; 6), 447 strani.

Sodelavca Zgodovinskega inštituta Milka Kosa ZRC SAZU dr. Miha Preinfalk in dr. Matjaž Bizjak sta jeseni leta 2008 poskrbela za izdajo novega, ne samo za slovensko zgodovinopisje, zelo pomembnega dela. V zbirki Thesaurus memoriae, Fontes je kot šesta knjiga po vrsti izšla Turjaška knjiga listin I. Gre za prvo knjigo izmed treh knjig listin nekoč ene najpomembnejših kranjskih rodbin. Delo na 447 straneh vsebuje listine iz zasebnih arhivov kranjske grofovske in knežje linije Turjaških (Auerspergov) med letoma 1218 in 1400.

S Turjaškimi (Auerspergi) so se v preteklosti ukvarjali že številni zgodovinarji, zadnje veliko delo o njih pa je leta 2005 napisal prav eden izmed omenjenih avtorjev (Preinfalk), ki je iz omenjene rodbine leto pred tem tudi doktoriral.¹

¹ Miha Preinfalk, Auerspergi: po sledih mogočnega tura. Ljubljana : Založba ZRC, 2005 (Thesaurus memoriae. Dissertationes ; 4).

Turjaški arhiv je po drugi svetovni vojni veljal za izgubljenega. Do leta 1942 se je hranil na gradu Turjak, po tem letu pa se je za njim izgubila vsaka sled. Izgubljen je bil zlasti za jugoslovanske oziroma še posebej za slovenske zgodovinarje. S tega vidika je vzbujal še več pozornosti, kot bi jo sicer.

Sredi druge svetovne vojne, leta 1942, leto pred partizanskim uničenjem gradu Turjak, je takratnemu lastniku Turjaka grofu Herwardu Auerspergu uspelo arhiv prepeljati v tujino. Lokacija skrivališča ni bila znana vse do sedaj, kljub temu pa je bilo mogoče domnevati, da je ohranjen zunaj slovenskega prostora.

Ko je Miha Preinfalk pripravljaval monografijo o Auerspergih, je v svojo raziskavo želel pritegniti čim več ohranjenega gradiva. Leta 2000 je navezal stike z grofom Leopoldom Auerspergom, ki živi na avstrijskem Koroškem. Imel je veliko srečo, saj je danes prav on lastnik in varuh turjaškega arhiva.

Kot se je izkazalo, je bil del turjaškega arhiva leta 1942 najprej odpeljan v furlanski Cervignano, kjer je bila doma žena grofa Herwarda Auersperga, Marie-Edith grofica Attems. V začetku 50. let 20. stoletja pa je bil arhiv prepeljan k sorodnikom na avstrijsko Koroško. Drugi del arhiva so že pred letom 1905 z gradu Turjak preselili na Dunaj. Nahaja se v sklopu arhiva knežje veje Auerspergov, ki je deponiran v Haus-, Hof- und Staatsarchivu na Dunaju. Knežji arhiv, nekoč shranjen v Turjaški palači v Ljubljani, pa je bil po velikem ljubljanskem potresu leta 1895 preseljen na družinski grad Lossensteinleiten v Zgornji Avstriji, od tam pa leta 1956 na Dunaj.

Turjaški arhiv je bil razmeroma dobro popisano. Z njim so se ukvarjali številni zgodovinarji, npr. Valvasor, Richter, Radics, Elze, Schumi, Luschin, Komatar, Milko Kos, itd. Franc Komatar je med letoma 1905 in 1910 zelo temeljito obdelal listinski del. Njegovi regesti, objavljeni v delu Das Schlossarchiv in Auersperg, so zlasti v letih, ko je arhiv veljal za izgubljenega, predstavljali glavni vir informacij.

Avtorja Turjaške knjige listin I v uvodu zelo izčrpno in podrobno predstavljata usodo in "prehono pot" turjaškega arhiva s Turjaka na avstrijsko Koroško in na Dunaj. Podrobneje naštevata številne raziskovalce, ki so imeli priložnost vpogleda v znameniti arhiv še na matični lokaciji na Turjaku, in na njihova pomembnejša dela, nastala na podlagi dokumentov turjaškega arhiva.

Na novo odkriti turjaški arhiv in njegovo gradivo sta neprecenljive vrednosti za preučevanje srednjeveške, pa tudi novoveške zgodovine. Še zlasti njegov listinski del je kljub burni zgodovini bolj ali manj ohranil svojo integriteto, kot pravita avtorja *"dejanško v večji meri, kot se je domnevalo doslej"*. Zaradi tega sta se avtorja odločila za edicijo tega dela gradiva. Le-ta se ne bo omejila zgolj na današnje

stanje listinskega fonda rodbinskega arhiva grofovske linije, temveč bo poskušala v čim večji meri rekonstruirati celotni turjaški listinski fond do leta 1500. Gradivo tega obdobja se namreč večinoma nanaša na slovensko ozemlje, kasneje pa ne več toliko.

Kot je v navadi, avtorja v knjigi pojasnjujeta tudi edicijska načela, ki sta se jih držala pri pripravi knjige. Le-ta so sicer v stroki že uveljavljena, vendar pa sta tako tudi laičnim uporabnikom omogočila boljši pregled in lažjo uporabo objavljenih listin.

Turjaška knjiga listin naj bi obsegala tri knjige, v katerih naj bi bilo objavljenih okoli 750 listin. Prva knjiga vsebuje listine od leta 1218 do leta 1400, v drugi knjigi, ki je v delu, naj bi bile objavljene listine do leta 1500, tretja knjiga pa naj bi zajemala novoveške listine, zgolj "ta prave" turjaške (iz gradu Turjak), in ne listin iz drugih arhivov.

V prvi knjigi je objavljenih 277 listin, od katerih je 209 originalov. Večina (200) jih je pisanih na pergament, 9 pa na papir. 49 listin je ohranjenih le v prepisih, preostale so izgubljene. Vsebino slednjih poznamo le iz izvlečkov. To predstavlja posebno problematiko, na katero avtorja tudi upravičeno opozarjata. Omeniti velja tudi, da sta avtorja morala poleg turjaškega arhiva gradivo poiskati tudi v drugih arhivih, saj se posamezne listine, prepisi in izvlečki nekaterih izgubljenih listin hranijo tudi tam.

Osrednji del knjige predstavlja objava posameznih listin. Vsaka listina je predstavljena z zaporedno številko, sledi kratka vsebina (regest), datacija, opis posameznega dokumenta z navedbo mesta hranjenja originala in morebitnih prepisov, navedena je morebitna objava. Sledi prepis listine, na koncu pa so še opombe, kjer najdemo podatke o pečatih, ipd.

Uporabniki knjige se bodo razveselili tudi imenskega kazala, kjer najdemo vsa imena (tako osebna kot tudi zemljepisna), objavljena v listinah. Slednje mogoče ni ravno najbolj posrečena oblika, če pa gledamo s stališča uporabnika, je to velikokrat zelo dobrodošlo.

Knjigo kot priloga bogati tudi obsežen sklop barvnih fotografij pečatov (avtorica večine fotografij pečatov je Barbara Žabota iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana) posameznih objavljenih listin. Le-te so razvrščene vsebinsko, znotraj posameznih sklopov pa kronološko; za hitreše iskanje je na voljo tudi abecedno imensko kazalo pečatnikov.

Avtorjema gre iskrena zahvala in vse čestitke za opravljeno delo. Objavljene listine namreč niso pomembne samo za domače uporabnike in raziskovalce, pač pa tudi za tuje. Marsikatero delo bo sedaj mogoče dopolniti in popraviti. Prav tako bo marsikateri raziskovalec sedaj hitreje našel želeni podatek, sicer bi moral iskati po raznih drobcih v literaturi in posameznih arhivih. To namreč omogoča tudi elektronski dostop do vsebine knjige pre-

ko svetovnega spleta (<http://tkl.zrc-sazu.si/>), kar lahko označimo kot pozitivni pristop, ki ga je moč najti tudi drugje v Evropi.

V zadnjih letih je v Evropi v "modi" digitalizacija in izdajanje listinskega gradiva ter omogočanje dostopnosti le-tega širši javnosti tudi preko spleta. Miha Preinfalk in Matjaž Bizjak sta lastnikom oziroma varuhom turjaškega arhiva tako pripravila najboljšo možno osnovo, če bi se v prihodnosti odločili za ta korak – tj. vsako listino sta podrobno popisala po najstrožjih kriterijih in ji dala mesto v času in prostoru.

Naj vama volje in poguma ne zmanjka!

Jure Volčjak

Upodobitve ljubljanskih škofov (gl. ur. Ana Lavrič). Ljubljana : Narodna galerija, 2007, 454 strani.

Na srečanje z (nad)škofi, ki se ponašajo z imenom ljubljanski (že) skoraj 550 let, nas slovesno povede naslovnica knjige s prizorom umestitve prvega škofa Žige (Sigmunda) Lamberga. Spoštljivo sklonjenega Lamberga na kakovostni sliki iz poznega 17. stoletja ogrinja z raketom papež Pij II. Ta je z bulo 6. septembra 1462 potrdil devet mesecev starejšo ustanovno listino škofije cesarja Friderika III., Lambergovska škofovska posvetitev pa je potekala v Rimu 6. junija 1463. Motiv upodobitve, ki je nekdanje izpostavljal legitimnost papežu neposredno podrejene škofije, je danes predvsem znamenje tradicije, vredne pristnega spoštovanja.

Izhodišče za knjigo je bila razstava, postavljena na ogled med 19. junijem in 14. oktobrom 2007 v Narodni galeriji v Ljubljani, pri čemer knjiga ni

